

PROBLEMATIKA DÔSTOJNOSTI V ZDRAVOTNÍCTVE VZŤAH MEDZI PACIENTOM A LEKÁROM

Predmet: Lekárska etika

Študijný program: Zubné lekárstvo

Mgr. Juraj Čáp, PhD.

Prezentácia č. 4.

Dôstojnosť

- Abstraktný, komplexný a multidimenzionálny koncept

náročný pre definovanie a porozumenie

- **DÔSTOJNOSŤ** je osobnostná vlastnosť / charakteristika; byť vážený, cenený, „stáť za to“

Relatívna

(individuálna percepcia, inštrumentálna, kontextuálna, podmienená / náhodná, vonkajšia / získaná, sociálna...)

- Všetky ľudské bytosti sú od narodenia slobodné a rovné v DÔSTOJNOSTI a právach

Absolútna

(základná, ontologická, prirodzená / vlastná, ľudská, menschenwürde...)

Dôstojnosť

Abstraktná, univerzálna vlastnosť prislúchajúca každej ľudskej bytosti na základe toho, že je človekom

Ľudská dôstojnosť
(spoločná všetkým ľudským bytostiam)

Všeobecná teória dôstojnosti

Sociálna dôstojnosť

- Dôstojnosť seba samého
- Dôstojnosť vo vzťahoch

Sebaúcta, seba-hodnota, integrita a sebadôvera

(Jacobson, 2007)

Spôsoby, akými sa úcta, rešpekt a hodnota vyjadrujú v rámci individuálneho a kolektívneho správania

Dôstojnosť (ľudská)

- Môžeme chápať ako pojem morálneho vedomia, ktorý vyjadruje predstavy o hodnote ľudského jednotlivca ako bytosti:
- **rovnocennej** (na tej istej hodnotovej a významovej úrovni s inými),
- **rovnoprávnej** (majúcej rovnaké práva i povinnosti),
- **slobodnej** (spôsobilej voliť alternatívy a rozhodovať sa),
- **autonómnej** (ktorá má možnosť rozhodovať sama o sebe).

Čo je to dôstojnosť (sociálna)?

- **Úcta k sebe** (sebaúcta – *self-esteem*)
 - Kontinuita, identity osobnosti (osoby)
 - Jedinečnosť a neopakovateľnosť
 - Hodnotenie vlastnej „ceny“ (ja + okolie)
 - Sebaistota / neistota
 - Autonómia (sloboda – sebadeterminácia)
 - Telesná zdatnosť a zdravie – podstatný znak sebaúcty
 - Sebaúcta je dynamická štruktúra

Nedôstojnosť (Indignity)

- **Akt** namierený **proti dôstojnosti** ľudskej osoby alebo jej sebaúcty
 - Faktor (akt, jav), ktorý ovplyvňuje dôstojnosť negatívnym spôsobom.
- „Útok“ proti ľudskej dôstojnosti, ponižujúce zaobchádzanie
- Akt alebo jav, ktorý zraňuje niekoho dôstojnosť alebo sebaúctu; urážlivý alebo rozpaky spôsobujúci akt / jav
 - Obyčajne je to niečo, čo sa nám deje, nie niečo, čo si sami spôsobujeme.
- Nedostatok alebo strata dôstojnosti alebo cti

Nedôstojnosti

- Predstavte si sami seba ako pacienta.
- Čo by negatívne ovplyvnilo Vašu dôstojnosť počas návštevy zubnej ordinácie?

Zníženie dôstojnosti

- **Telesná oblasť** (nahota, telesné poškodenie, neschopnosť sa o seba postarať...)
- **Psychická oblasť** (prežívanie viny, výčitky svedomia, zníženie hodnoty pred sebou)
- **Sociálny rozmer** (interakcia s inými ľuďmi, psychické týranie, ponižovanie, zosmiešňovanie, neprejavovanie úcty, ignorácia, obmedzovanie slobody, vtipkovanie...)

Zásady liečenia a ošetrovania s úctou k dôstojnosti človeka

- Rešpektovať **potrebu sebaúcty človeka**
- **Zabrániť** akejkoľvek **diskriminácii** pacienta
- Umožniť **prejavy slobodnej vôle**
- **Zmierniť utrpenie chorého** v súlade s aktuálnymi poznatkami o človeku ako celostnej osobnosti

Úloha zdravotníkov

- Zachovať (udržať) pacientovu dôstojnosť
- Nepriniest „nedôstojnosti“ do starostlivosti o pacienta

VZŤAH MEDZI LEKÁROM A PACIENTOM

Vzťah, komunikácia a dôvera medzi pacientom a lekárom sú v procese liečby dôležité faktory, ktoré ovplyvňujú do veľkej miery to ako pacient prežíva a zvláda svoje ochorenie

Možné vzťahy medzi lekárom a pacientom

- **Paternalistický**
- **Autonómny**
- **Partnerský**
- **Podnikateľský**

Paternalistický vzťah

- ↑ Beneficiencia vs. Autonomía
- Pôsobenie pre dobro iných bez ich súhlasu alebo proti nemu
- Diktát medicíny... Rozhodovanie cez prizmu zdravotníkov... *Oni najlepšie vedia čo potrebujem*

Autonómny vzťah

- Beneficiencia vs. Autonómia ↑
- Prenesenie zodpovednosti na pacienta
- Lekár ako sprostredkovateľ procedúr
- Diktát pacienta

Partnerský vzťah

- Dôraz na rovnocennosť, rešpekt na oboch stranách
- Dohoda - dôvera
- Ideálny stav

Faktory ovplyvňujúce vytvorenie partnerského vzťahu

- **Vybudovanie dôvery**
- **Schopnosť empatie (súcit)**
- **Počúvať – aktívne**
- **Úcta človeka k človeku**
- **Schopnosť poradiť**
- **Individuálny prístup**

- **Hranice vzťahu – „odkiaľ pokiaľ“ – syndróm vyhorenia**

Podnikateľský vzťah

- Vysoko špecializovaná spoločenská služba
- Činnosť zdravotníkov chápaná ako aktivita, z ktorej profituje zariadenie
- Pacient – zákazník
- Efektívnosť, spokojnosť, ekonomické ukazovatele

Možné vzťahy medzi lekárom a pacientom

Flexibilné uplatňovanie vzťahov:

- Na základe situácie
- Typ ochorenia, zdravotného problému
- Typ osobnosti pacienta
- Typ osobnosti lekára

Literatúra

Deklarácia o podpore práv pacientov v Európe, 1994.

Dohovor o ľudských právach a biomedicíne, 1997.

Európska charta práv pacientov, 2004.

Charta práv pacientov v Slovenskej republike, 2001.

NEMČEKOVÁ, M. et al. *Práva pacientov: Medicínske, ošetrovateľské a filozoficko-etické súvislosti. 2. vyd.* Martin : Vydavateľstvo Osveta, 2004. 213 s. ISBN 80-8063-162-X.

PTÁČEK, R. – BARTŮNĚK, P. a kol. *Etika a komunikace v medicíně.* Praha : Grada, 2011.

Zákon 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.